

Täysistunto

Torstai 12.10.2017 klo 15.59—20.22

2.1. Suullinen kysymys hankintalain soveltamisesta vammaispalveluiden tuottamisessa (Kristiina Salonen sd)

Suullinen kysymys SKT 136/2017 vp

Suullinen kyselytunti

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Edustaja Salonen.

Keskustelu

16.00 **Kristiina Salonen sd:** Arvoisa puhemies! Kuvitelkaa tilanne, jossa aistit kotisi tuoksut vahvasti, tunnistat tutun äänen ja uskallat liikkua omasta huoneestasi olohuoneeseen muiden seuraan. Tuttuus tuo elämääsi turvaa. Arki on helpompaa, kun tiedät, missä olet. Tällainen on vaikeavammaisen arkitodellisuus parhaimmillaan. Pahimmillaan vammaisen ihminen kohtaa jopa kahden vuoden välein kilpailutuksen takia uudet hoitajat ja uuden asuinympäristön, vain siis siksi, että me, ei-vammaiset ihmiset, sanomme, että hankintalaki määrää niin. Minusta koti kuuluu kaikille. Arvoisa pääministeri, oletteko te ja hallituksenne samaa mieltä: onko Suomessa myös vammaisella oikeus pysyvään kotiin?

16.02 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Käsitteäkseni kilpailutuslaki, ja samoiten hankintalaki, nimenomaan sallii sen, että jokaisessa kunnassa voidaan tehdä sellainen harkinta, joka on vammaisen edun mukainen. Jos esimerkiksi asunto kilpailutettaisiin tiheästi, on selvä asia, että jos joutuu sitä tuttua ja turvallista ympäristöä vaihtamaan nopeasti — ja varsinkin kun vammaisella se tuttuus ja turvallisuus on tärkeää — niin se ei ole oikein. Varmasti ministeri, joka vastaa tästä hankintalaista, ministeri Lindström, pystyy paremmin vielä selittämään, mutta tämä on käsitykseni, että nyky-lainsäädäntö sallii kunnille juuri sen, mitä esititte.

16.02 **Työministeri Jari Lindström** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Joo, pelkistäen sanottuna tässä on kyse täysin hankintayksikön eli suomeksi sanottuna kunnan tekemästä valinnasta. Vammaisten palvelujen tuottamiseen ei sovelleta hankintalakia, jos kunta antaa loppukäyttäjän itse tehdä valinnan hänelle sopivasta palveluntarjoajasta. Tällöin kunta ei käytä harkintavaltaa ja kyse ei ole julkisesta hankinnasta. No, jos taas kunta haluaa tehdä päätöksen siitä, kuka vammaisten palveluja saa tuottaa, ja valitsee sopivimmaksi katsomansa palveluntuottajan, silloin on kyse julkisesta hankinnasta, ja jos kunta valitsee tosiaan tämän vaihtoehdon, kunta ei voi valita palveluntuottajaksi kaveria, vaan homma täytyy kilpailuttaa hankintalain mukaan. Ei ole kenenkään, ei edes vammaisen henkilön, etu se, että kunta voisi valita palveluntuottajan ilman kilpailutusta, ja tältä osin ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2017 vp

direktiivin sääntelystä ole edes mahdollista kansallisesti poiketa. Näin minulle on kerrottu meidän virkamiestemme taholta.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Nyt on mahdollisuus pyytää lisäkysymyksiä V-painiketta painaen ja seisomaan nousten.

16.04 Kristiina Salonen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellisuus on paljon julmempaa kuin mitä te nyt sieltä kerrotte tai haluatte myöntää. Esimerkiksi rovaniemäläinen nuorimies Petteri on taistellut perheensä kanssa vuosia saadakseen asua ryhmäkodissa, jonne hän lapsuudenkodistaan muutti. Petterin tarina kertoo, että todellisuudessa on aivan eri asia kilpailuttaa kopiopapereita kuin ihmisen koko elämän mittaista asumista.

Arvoisa pääministeri, eilen illalla toiveeni heräsi. Luin haastattelun, jossa nostitte esille vammaisten asumispalveluiden kilpailuttamisen. Teidän sydäntänne on koskettanut vammaisten asia. Vielä viime jouluna hallituspuolueiden kaikki kansanedustajat, te, arvoisa pääministeri, mukaan lukien, äänestitte sen puolesta, että vammaisten koti kuuluu kilpailuttaa. Arvoisa pääministeri, oliko jouluna tehty päätös oikea?

16.05 Työministeri Jari Lindström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan, kuten äsken tuossa sanoin, en minä eikä hallitus tietenkään yhtään väheksy vammaisten asiaa emmekä tilaa.

Minä olen tänään laittanut meidän virkakoneistollemme sellaisen määräyksen, että kaikille kunnille laitetaan vielä kerran rautalankaohjeistus, miten tätä hankintalakia voidaan käyttää. Se on ensimmäinen toimenpide.

Toinen toimenpide on se, että me käynnistämme yhdessä STM:n vastaavan ministerin kanssa keskustelun tästä asiasta ja vielä kerran perkaamme, mitä tälle asialle on tehtävissä. Me emme tätä ongelmaa väheksy.

Ja eilinen ohjelma oli koskettava.

16.05 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asiaa koskeva kansalaisaloite on saanut nyt yli 50 000 nimeä täyteen, eli se tulee nyt tänne eduskunnan käsittelyyn, ja me sosiaalidemokraatit tuemme kansalaisaloitteen ajatusta.

Kilpailuttaminen koskee myöskin muistisairaita ihmisiä, joiden elämässä perusturvallisuus muodostuu usein samoina pysyvistä ihmissuhteista ja tutusta ympäristöstä. Miltä meistä tuntuisi, jos meille sanottaisiin, että nyt on pakko muuttaa, kun asuminen on muualla halvempaa? Uskon, ettei kukaan meistä suostuisi tällaiseen. Miksi vammaisten ja muistisairaiden kohdalla tämä on edelleen mahdollista, vaikka heidän kohdallaan seuraukset voivat olla erittäin dramaattisia? Kysyn vielä uudelleen: mitä hallitus aikoo tehdä tässä ja nyt, että tämä epäkohta saataisiin hoidettua, sillä parasta aikaa monissa kunnissa on käynnissä nämä kilpailutussysteemit?

16.06 Työministeri Jari Lindström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuten äsken sanoin: tässä ja nyt, tänään, on laadittu jo kirje kunnille, koska tämä asia ratkaistaan myös kunnissa. Kuntien käytännöt ovat todella kirjavia. Jotkut osaavat käyttää hankintalakia, jotkut eivät. Tässä on ensimmäinen asia: pitää saada ne samanlaisiksi niin, että kaikki toimivat samalla tavalla. Hankintalaki, niin kuin sanoin, ei velvoita hankintayk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2017 vp

siköitä toteuttamaan sosiaali- ja terveystalvaeluita — mukaan lukien vanhusten ja vammaisten palvelut — julkisena hankintana. Ne palvelut voidaan vaihtoehtoisesti toteuttaa asiakkaan valinnanvapauteen perustuen, ja kun tästä käytiin keskustelua hankintalain esittelyn yhteydessä, niin silloin nostettiin tämä niin sanottu henkilökohtainen budjetointi esille. Ja tämä olisi se asia, jolla tätä asiaa voitaisiin viedä eteenpäin.

16.07 Arja Juvonen ps (vastaustuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Viime eduskuntakaudella perussuomalaiset tekivät lakialoitteen ja saivat vammaisneuvostot lakisääteisiiksi. Ministeri, silloin kuntaministeri, Paula Risikko olitte sitä eteenpäin viemässä, kiitos siitä. Myös vanhusneuvostot ovat lakisääteisiä tällä hetkellä.

Tiedustelin tästä vammaisneuvostojen toiminnasta ja myös vanhusneuvostosta. Ne eivät ole kumpikaan lakisääteisiä. Millä tavalla näistä asioista tulevaisuudessa myös soten keskiössä huolehditaan, jotta vammaisneuvostojen ja vanhusneuvostojen ääni kuuluu — eliikkä niiden ihmisten, joiden asioita siellä kunnissa hoidetaan? Nämä kumpikaan eivät ole päättäviä elimiä, mutta sisältö on erittäin tärkeä, ja on myös erittäin tärkeää, että siellä neuvostoissa on vammaisten ja vanhusten edustus, ei ainoastaan järjestöjä tai poliitikkoja, vaan siellä pitää olla ne ihmiset, kenenkä asioista me puhumme. Siitä kysyisin, millä tavalla myös soten keskiössä nämä kaksi erittäin tärkeää ja merkittävää neuvostoa tulevat säilymään.

16.08 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastaustuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Juvonen otti todella tärkeän asian esille, varsinkin nyt, kun tässä ovat aloittaneet uudet kunnanvaltuustot. Minun viestini kuntaministerinä on sinne, että nyt pitäisi jokaisessa kunnassa huomioida tämä, ja todellakin niin, että on erikseen vanhusneuvostot ja erikseen vammaisneuvostot ja sitten ovat vielä nuorisovaltuustotkin monessa muussa mukana. Eli nyt on hyvä paikka sitä korjata.

Mitä sitten tulee tuleviin maakuntiin, niin maakuntalain lakiluonnoksen mukaan, joka on täällä käsittelyssä, on sama suositus ja lainmukaisesti voisi sielläkin mennä. Mutta minä sanoisin niin, kun teitä on paljon kuntapäättäjiä myös täällä, että huolehtikaa ja huolehditaan myös yhdessä siitä, että siellä ei ole vain pelkästään poliitikkoja, vaan nimenomaan järjestöjen ja erityisryhmien ääni kuuluu paremmin.

16.09 Touko Aalto vihr (vastaustuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Palveluiden pirstoutuminen ja markkinallistaminen uhkaavat heikentää eniten niiden ihmisten palveluita, jotka eniten tarvitsevat näitä palveluita. Sen vuoksi kansalaisaloite vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettamisesta on tarpeellinen ja aiheellinen. Sen vuoksi kysyn asianomaiselta ministeriltä: miten hallitus aikoo vastata ihmisten arjesta nouseviin aitoihin huoliin ja turvata kaikkein eniten apua tarvitsevien ihmisten pitkäjänteisen ja hyvän hoidon?

16.10 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastaustuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä esillä oleva aihe on hyvin tärkeä. Me puhumme monin tavoin yhteiskunnan niistä jäsenistä, joiden ääni ei kanna kauas. Siksi on tärkeää, että tämä keskustelu käydään myös täällä.

On hyvä muistaa, että ministeri Lindströmin vastuulle kuuluva hankintalaki on käytännössä menettelytapalaki. Se on siis tapa hankkia ne palvelut, joihin vammaisen ihminen on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2017 vp

elämäntilanteensa tai sairautensa perusteella oikeutettu, ja tuo oikeus kumpuaa vammais-palvelulaista, jota olemme parhaillaan uudistamassa.

Siinä, edustaja Aalto, olette aivan oikeassa, että suomalaiset kunnat toistaiseksi ovat vastuussa näistä palveluista. Vuodesta 20 alkaen ne ovat maakuntien harteilla. Suuri osa sosiaalihuollon palveluista, joihin nämä asumispalvelutkin kuuluvat, on itse asiassa kunnissa tällä hetkellä, jo nyt, yksityisten palveluntuottajien toteuttamia. Niitä tulee koskea samat säännöt, ja ihmisten oikeudet liittyvät myös siihen varsinaiseen lakiin, ei siihen, missä ihminen tarkalleen ottaen asuu. [Puhemies koputtaa] Siksi olemme tuoneet tänne myös palvelutuottajalain, joka koskee säännöstelyä yksityisen ja julkisen osalta samalla tavalla.

16.11 Aino-Kaisa Pekonen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi rikkoo tällä hetkellä niin kansainvälistä vammaisten oikeuksia koskevaa sopimusta kuin myöskin perusarvojamme. Vammaisten elinikäisten palveluiden kilpailuttaminen on johtanut hyvin epäinhimillisiin tilanteisiin, kuten edustaja Salonen tässä kertoi. Ihmisiltä on viety koti alta, heitä ei ole kuultu heitä itseään koskevissa päätöksissä, heidän elämänsä peruselementit on romutettu. Näin ei voi todellakaan enää jatkaa.

Hallitus sivuuttaa koko kysymyksen viittaamalla sote-uudistukseen ja sen myötä mahdollisesti tulevaan henkilökohtaiseen budjetointiin, joka ehkä korjaa tilanteen ehkä joskus. Tämä ei kuitenkaan nyt riitä meille. Vammaisten oikeudet eivät ole kauppatavaraa.

Kysynkin teiltä, ministeri: onko hallitus jo alkanut valmistella tarvittavia muutoksia sosiaali- ja terveysalan sekä muiden alojen lainsäädännöllä, jotta voimme varmistua siitä, ettei vammaispalveluita enää järjestetä kilpailuttamismenettelyin ja että vammaisten ihmis-oikeudet turvataan jatkossakin?

16.12 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me edustaja Pekosen kanssa istuimme sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseninä, kun eduskunta itse asiassa liki kaikissa valiokunnissa käsitteli tätä hankintalakia, joka on menettelytapalaki kaikelle julkiselle ostolle, jos se ylittää tietyn summamäärän. Me kävimme perustellun keskustelun siitä, voisiko tässä kohdin tehdä poikkeuksen, ja kuten ministeri Lindström totesi, arvio perustui EU-direktiiviin, joka tätä hankintatoimintaa säätelee.

Jaan aivan samoin edustaja Pekosen huolen vammaisten ihmisten ja muiden, esimerkiksi pitkäaikaissairaiden, asumispalveluista ja näiden ihmisten ihmisoikeuksista, mutta on hyvä muistaa, että tämä laki on aivan tuore. Minulle on muodostunut sellainen käsitys, että suomalaisissa kunnissa ei ole vielä sisäistetty sitä. Se nimittäin parani merkittävästi. On esimerkiksi selvää, että asiakkaan tai asukkaan ääni on otettava huomioon jo hankintaa suunniteltaessa, ja on veloitettu kertomaan, jos kunta tai muu hankkija käyttää kriteerinä vain rahaa eikä esimerkiksi [Puhemies koputtaa] painota laatukriteereitä. Laki on nyt parempi kuin ennen.

16.13 Sari Sarkomaa kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä todeta tässä, että kun valinnanvapauslaki astuu voimaan, [Paavo Arhinmäki: Ei astu!] niin silloin tämä asia tulee siinä hyvin huomioiduksi. Olisi hyvä, että ministeri tässä toteaisi, mitä tarkoittaa henkilökohtainen budjetti. EU:n hankintadirektiivi on sellainen, jota Suomen täytyy noudattaa, mutta niissä maissa, joissa sitä ei ikään kuin noudateta, valinnanvapausjärjestelmä, silloin kun ihminen valitsee, ei ole hankinta, ja sen takia tämä henkilökohtainen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2017 vp

budjetti on tulossa valinnanvapauslakiin. Se tarkoittaa, että esimerkiksi kehitysvammaisen ihmisen elämän aikaiset palvelut voidaan yhdessä asiantuntijoiden, vammaisen ja hänen omaistensa kanssa räätälöidä sellaisiksi kuin ihmiselle sopii, ja silloin näitä palveluita ei kilpailuteta, esimerkiksi asumispalveluita. [Susanna Huovisen välihuuto] Tämä on erinomainen uudistus, ja toivon, että oppositiokin tätä kannattaisi. Mutta toivon, että ministeri Saarikko avaisi tämän vielä paremmin kuin minä, olette niin hyvä avaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksiä. [Naurua] Voisitteko tämän tehdä? — Kiitos.

16.14 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yritän parhaani. Kokenut edustaja Sarkomaa kuvaili kyllä jo asian, pääpiirteet, aivan oikein.

Siinä tietysti oppositio välihuudoillaan on oikeassa, että tämän suhteen puhumme valinnanvapauslaista ja sen yksityiskohdista osana sote-uudistusta, joka on kokonaisuus, joka astuu voimaan parin vuoden kuluttua, mutta sitä ennen hankintalain sovellutus ja sen aito ymmärrys, mitä sen uudet muodot tarkoittavat, ovat välttämättömiä ottaa kunnissa käyttöön. Iloitsen ministeri Lindströmin toimesta, siitä, että kuntia tässä lähestytään.

Henkilökohtainen budjetti on ikään kuin asiakkaalle tai palveluiden käyttäjälle tietynlainen tili. Se on ylitse käyvä menettely tälle hankintalaille, jossa minusta toteutuu itsemääräämisoikeus erinomaisella tavalla, kun palveluiden käyttäjän oma ääni pääsee kuuluviin. Olivatpa kysymyksessä palvelut hankintalain kautta toteutettuna, henkilökohtaisen budjetin kautta toteutettuna, aina taustalla on palvelun tarpeen arviointi, jonka tekevät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset yhdessä vammaisen tai hänen läheistensä kanssa. [Puhemies koputtaa] Henkilökohtainen budjetti on sellainen, jossa oma ääni kuuluu paremmin.

16.15 Antti Rinne sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ei voida paeta EU-lainsäädännön taakse, niin kuin pakkoyhtiöittämisen osalta hallitus pyrki tekemään. Tätä ei voi myöskään siirtää 2020-luvulle, niin kuin tässä on nyt yritetty selittää tämän henkilökohtaisen tilin kautta. Nämä ihmiset kärsivät tällä hetkellä, heillä on turvattomuutta tämän asian suhteen, ja se pitää ratkaista tässä ja nyt.

Arvoisa pääministeri, te olette todennut Ilta-Sanomissa 11.10., että olette valmis harkitsemaan ainakin joidenkin vammaispalvelujen jättämistä kilpailutuksen ulkopuolelle. Mitä käytännössä tällä tarkoitatte? EU ei siis estä tätä kilpailuttamisen ulkopuolelle sulkemista. Miten aiotte nyt ratkaista, pääministeri Sipilä, tämän asian? Teidän hallituksenne puolelta täytyy tämä asia ratkaista.

16.16 Pääministeri Juha Sipilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän hyvin huolen ja ymmärrän myöskin sen, että vammaiset ihmiset tarvitsevat inhimilliset ja hyvät palvelut. Se on selvä asia. Niin kuin tässä kuulumme, hankintalaki tai sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö ei tällä hetkelläkään aseta mitään estettä tehdä se juuri näin, mutta kuntien käytännöissä, näitä arjen esimerkkejä on omassakin sähköpostissani vaikka kuinka paljon, on selvästikin eroja, ja joka paikassa tätä ei tehdä parhaalla mahdollisella tavalla. Sen vuoksi ministeri Lindström on nyt pyytänut ohjeistamaan kuntia sillä tavalla, että siellä käytännöt yhtenäistyisivät.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2017 vp

Se, mitä me teemme sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä, tämä henkilökohtainen budjetointi, todellakin tuo tähän kysymykseen sitten ratkaisun, jolloin ihminen pystyy itse päättämään laajemmin siitä, miten se raha käytetään.

16.17 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos kunta tuottaa nuoravammaispalvelut omana toimintanaan, niin silloinhan ei tarvitse kilpailuttaa. Mutta sen sijaan jos hankitaan markkinoilta, silloin on kilpailutettava. Tämä on se perus- ja pohjasääntö. Hallitus, kun uudisti tuota hankintalakia, ei kuitenkaan käyttänyt niitä kaikkein korkeimpia mahdollisia EU-direktiivistä tulevia raja-arvoja vaan laski niitä. Meillähän Suomessa on se tilanne, että meillä kilpailutetaan Euroopan eniten. Kaikissa julkisissa hankinnoissa nuo kriteerit ovat aivan keskeinen tekijä. Muutoin ollaan siinä tilanteessa, että se, joka halvimalla ottaa hoitaakseen — mennään huutolaisaikaan. Nyt olisin kysynytkin ministeriltä, millä tavalla kuntia aiotaan ohjeistaa, jotta me saamme laatua näihin hankintoihin. Täällä on todettu, että kunnat eivät ehkä uuden lain edessä oikein tiedä, mitä pitäisi tehdä. Eikö nyt ole syytä ottaa ihmisten hätä tosissaan? Meillä ei ole varaa mennä huutolaisaikaan. Me tarvitsemme sellaiset kriteerit, että ihmisten ihmisarvoinen elämä voidaan varmistaa.

16.18 Työministeri Jari Lindström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja on aivan oikeassa, ja juuri sen takia tänään olen antanut määräyksen siitä, että tällainen kirje lähtee kuntiin ja sellainen, että se on rautalankaa, niin että varmasti tulee selväksi, mistä tässä on kysymys.

Näistä kynnysarvoista: Sote-palveluiden kynnysarvo asetettiin tosiaan hieman alemmaksi, siis 400 000 euroon, kuin se direktiivi olisi sallinut, 700 000 euroa. Minkä takia? Tällä haettiin avoimuutta, julkisella ilmoittamisella, sekä parasta hinta—laatu-suhdetta. Myös alan yrittäjät pitivät direktiiviä alemmaa kynnysarvoa tärkeänä asiana avoimuuden kannalta. Hankintalaissa säädettiin kuitenkin näille sote-palveluille omat erityisen kevyet ja joustavat säännöt.

Vielä kerran: Jos kunta päättää ulkoistaa nämä palvelut, sen tulee järjestää kilpailutus. Näitä sote-palveluita ei ole mahdollista sulkea hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Hankintadirektiivissä on nimenomaiset CPV-koodit, joissa luetellaan myös vammaisten palvelut.

Kysymyksen käsittely päättyi.